

Сергій ТУНДАЄВ

ад'юнкт кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПРОТИДІЇ ОСОБАМ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СТАТУСІ ПІДВИЩЕНОГО ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ

Пріоритетним завданням загальнонаціональної стратегії правоохоронних органів загалом та оперативних підрозділів НП України зокрема, є ліквідація організаційної структури злочинності, де основним об'єктом кримінально-правового та оперативного впливу мають стати особи, які перебувають у статусі підвищеного злочинного впливу, зокрема лідери і авторитети організованих груп та/або злочинних організацій, т. зв. «вори в законі», які володіють організаційно-розпорядчими функціями у злочинному середовищі.

Міжнародне поліцейське співробітництво як форма об'єднання зусиль правоохоронних органів різних держав повністю відповідає національним інтересам України, оскільки дозволяє, *по-перше*, ефективніше боротися зі злочинністю, *по-друге*, впливати, хоча б опосередковано, на формування правоохоронної політики партнерів із метою кращої координації [1].

Стратегією боротьби з організованою злочинністю визначено, що міжнародне співробітництво у цій сфері здійснюється, зокрема, шляхом:

– забезпечення дієвого співробітництва з Міжнародною організацією кримінальної поліції – Інтерполом, Європейським поліцейським офісом (Європол) та іншими міжнародними партнерами на двосторонній та багатосторонній основі відповідно до національного законодавства і міжнародних договорів;

– підвищення ефективності співпраці з правоохоронними структурами іноземних держав [2].

Відповідно до укладеної у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Україна (розділ III «Юстиція, свобода та безпека») взяла на себе зобов'язання співпрацювати з ЄС у сфері боротьби з відмиванням коштів, тероризмом та фінансуванням тероризму, незаконним обігом наркотиків, організованою економічною злочинністю, корупцією, підробкою документів та кіберзлочинністю. Наразі сторони посилюють двостороннє, регіональне та міжнародне співробітництво у цій сфері із залученням Європолу (п. 3 ст. 22 Угоди), а також мають розвивати подальше судове співробітництво між

Україною та ЄС у сферах міжнародного правового співробітництва, судового процесу, а також захисту дітей (п. 2 ст. 24 Угоди).

Європол покликаний надавати підтримку державам-членам у запобіганні та боротьбі з усіма формами серйозної міжнародної та організованої злочинності, кіберзлочинності та тероризму. Європол також працює з багатьма країнами-партнерами, які не входять до ЄС, та міжнародними організаціями. Комісія та агентства ЄС надають інструменти для обміну інформацією між національними правоохоронними органами. Такі інструменти необхідні для своєчасного доступу до точної та актуальної інформації та кримінальної розвідки для запобігання, виявлення та успішного розслідування злочинної діяльності.

Правову основу такого співробітництва та обміну інформацією становлять: 1) Стратегія безпеки ЄС на 2020-2025 роки (9 грудня 2020 року Комісія запропонувала посилити мандат Європолу, щоб дозволити агентству краще підтримувати національні правоохоронні органи інформацією, аналізом і досвідом. Комісія також прийняла пропозицію, щоб дозволити Європолу видавати попередження в Шенгенській інформаційній системі (SIS) на основі інформації з третіх країн, зокрема, для виявлення іноземних бойовиків-терористів; 2) Європейський порядок денний безпеки на 2015–2020 роки; 3) Стокгольмська програма 2010 – 2015 років; 4) Гаазька програма 2005 – 2010 років (запроваджено принцип доступності як керівну концепцію для обміну інформацією в правоохоронних органах: у всьому ЄС інформація, доступна правоохоронним органам однієї країни ЄС, має бути доступною для всіх правоохоронних органів країни ЄС).

Заслуговує на увагу досвід країн ЄС щодо впровадження багаторічного циклу політики щодо реагування на тяжкі злочини та організовану злочинність ЕМРАСТ, розробленого у 2010 році ЄС з метою послідовного та методичного усунення найбільш важливих кримінальних загроз шляхом ефективного співробітництва між відповідними службами країн-членів, установами й органами ЄС [3]. ЕМРАСТ – це Європейська міждисциплінарна платформа протидії кримінальним загрозам. Вона запроваджує інтегрований підхід до внутрішньої безпеки ЄС, що включає заходи, які варіюються від зовнішнього прикордонного контролю, співпраці поліції, митниці та судових органів до управління інформацією, інновацій, навчання, профілактики та зовнішнього виміру внутрішньої безпеки, а також державно-приватного партнерства, де це доречно.

Кожен цикл триває 4 роки та оптимізує координацію та співпрацю щодо вибраних пріоритетів злочинності. Злочинні загрози визначаються на основі даних кримінальної розвідки, а потім узгоджуються на політичному рівні. Протягом циклу всі зацікавлені служби та зацікавлені сторони на

національному рівні та рівні ЄС запрошуються розподілити ресурси та взаємно зміцнити зусилля. Виникаючі загрози також відстежуються, щоб на них можна було ефективно реагувати.

Крок 1. Оцінка загроз серйозної організованої злочинності ЄС (SOCTA). Визначає набір ключових загроз на основі глибокого аналізу основних злочинних загроз, з якими стикається Європейський Союз. На їх основі Рада Європейського Союзу визначає пріоритети боротьби з серйозною та організованою злочинністю. SOCTA відіграє ключову роль в ЕМРАСТ.

У межах реалізації національної Стратегії боротьби з організованою злочинністю (2020) [2] також передбачено ідентифікацію ризиків і загроз, що виникають унаслідок організованої злочинної діяльності, постійний аналіз і реагування на них. Така оцінка загроз (SOCTA Україна) визначена першим етапом реалізації Стратегії, використання якої має уможливити визначення поточних загроз, пов'язаних з організованою злочинністю, її вплив на органи державної влади, місцевого самоврядування, суспільство, а також чинників, що спричиняють подальшу діяльність організованих груп, оцінити ймовірні в майбутньому загрози. Постановою Кабінету Міністрів України від 26.01.2022 року № 59 утворено Міжвідомчу робочу групу з питань координації запровадження системи оцінки SOCTA Україна [4] у діяльність центральних органів виконавчої влади, а також затверджено Порядок збирання і узагальнення інформації та здійснення оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів відповідно до системи оцінки SOCTA Україна.

Крок 2. Пріоритети ЄС у сфері боротьби зі злочинністю та MASP.

На період ЕМРАСТ 2022-2025 (26 травня 2021 року), серед основних пріоритетів ЄС у боротьбі з тяжкою та організованою злочинністю визначено відповідні напрямки реагування, зокрема пов'язані з діяльністю організованих груп та злочинних організацій: 1) злочинні мережі підвищеного ризику; торгівля людьми; 2) незаконне переправлення мігрантів; 3) незаконний обіг наркотиків; 4) організована злочинність у сфері власності; 5) незаконний обіг вогнепальної зброї.

Крок 3. Річні операційні плани (ОАР). 15 ОАР містять оперативні дії щодо боротьби зі злочинністю в 10 сферах, що відповідають пріоритетам Європейського Союзу в галузі злочинності для ЕМРАСТ 2022-2025. ОАР спрямовані на усунення пріоритетних загроз і мають бути узгоджені з CHSG, як це визначено у G-MASP. До ОАР можуть бути додані додаткові цільові стратегічні цілі, адаптовані до конкретних пріоритетних потреб.

Крок 4. Незалежна оцінка. Наприкінці кожного циклу ЕМРАСТ проводиться незалежне оцінювання для аналізу впровадження ЕМРАСТ та його результатів, після чого приймається обґрунтоване політичне рішення, яке слугуватиме орієнтиром для наступного циклу ЕМРАСТ.

Інструменти обміну інформацією поліції:

1) *SIS – Шенгенська інформаційна система* (інформує про розшукуваних або зниклих безвісти осіб і об'єкти всередині ЄС і на його зовнішніх кордонах. У 2015 році SIS було оновлено, щоб полегшити та прискорити обмін інформацією про підозрюваних у тероризмі та посилити зусилля країн ЄС щодо анулювання проїзних документів осіб, підозрюваних у бажанні приєднатися до терористичних груп за межами ЄС);

2) *прюмські рішення* (спрямовані на посилення транскордонного співробітництва у сферах юстиції та внутрішніх справ, зокрема обміну інформацією між органами, відповідальними за запобігання та розслідування кримінальних правопорушень;

– *пропозиція Регламенту Прюм II* (спрямована на покращення автоматизованого обміну даними в рамках Прюмських рішень. Пропозиція регламенту включає: поліцейські записи; реєстраційні дані транспортного засобу; профілі ДНК, відбитки пальців або зображення обличчя; умови та процедури взаємного онлайн-доступу до національних баз даних; правила щодо обміну даними після вчиненого кримінального правопорушення; умови та порядок залучення Європолу);

3) *шведське рамкове рішення* (має на меті спростити обмін інформацією та розвідданими між правоохоронними органами країн ЄС. Встановлює правила щодо часових обмежень і стандартних форм для обміну будь-якою інформацією або даними, якими володіють правоохоронні органи (принцип доступності), за попереднім запитом або спонтанно, гарантуючи, що процедури транскордонного обміну даними не є суворішими, ніж ті, що застосовуються до обмінів на національному рівні (принцип еквівалентного доступу);

4) *база даних імен пасажирів ЄС (PNR)* (дозволяє країнам ЄС збирати дані про пасажирів від авіакомпаній та обробляти їх для запобігання, затримання, розслідування і судового переслідування у випадках терористичних і серйозних злочинів. Директива ЄС про PNR також визначає гарантії захисту даних і вказівки щодо обміну інформацією PNR між країнами ЄС і третіми країнами);

5) *програма безпечної мережі обміну інформацією Європолу (SIENA)* Дозволяє європейським компетентним органам обмінюватися інформацією між собою, Європолем і рядом третіх сторін у швидкий, безпечний і зручний спосіб. Ці бази даних сприяють співпраці, дозволяючи країнам ЄС визначати спільні дослідження та створюючи основу для стратегічного та тематичного аналізу);

6) *ENFAST (Європейська мережа груп активного пошуку втікачів)* – проєкт спрямований на підвищення безпеки в ЄС шляхом підвищення ефективності розшуку та арешту злочинців, які перебувають у міжнародному розшуку, які вчинили тяжкі злочини. ENFAST – це цілодобова мережа

поліцейських, які можуть негайно вжити заходів для виявлення та затримання втікачів).

Європейська організація з питань юстиції (*ЄВРОЮОСТ*) створена у березні 2002 року рішенням Ради Європи як підрозділ ЄС з правового співробітництва з метою заохочення та удосконалення координації співпраці між судовими органами країн ЄС, зокрема, щодо боротьби з серйозною організованою злочинністю. У листопаді 2018 року ЄВРОЮОСТ – Агентство Європейського Союзу зі співпраці у сфері кримінальної юстиції, юрисдикція якого поширюється на всі країни ЄС без необхідності ухвалення додаткових законодавчих актів.

Україна підписала угоду про співпрацю з Європейською організацією з питань юстиції ще до ухвалення змін у її статусі, 27.06.2016 року. Метою угоди визначено посилення співробітництва між Україною та Євроюстом у боротьбі з тяжкими злочинами, зокрема організованою злочинністю та тероризмом. Компетентним органом в Україні для виконання угоди є Офіс Генерального прокурора України.

Проект SIRIUS, що спільно реалізується Євроюстом та Європолем, є центральним інформаційним центром ЄС для обміну знаннями про транскордонний доступ до електронних доказів. Він пропонує різноманітні послуги, такі як керівні принципи, тренінги та інструменти, що допомагають отримати доступ до даних, які зберігаються у провайдерів онлайн-послуг. Ці послуги доступні правоохоронним та судовим органам через платформу та додаток. На сьогодні SIRIUS обслуговує спільноту компетентних органів з 44 країн, що представляють всі держави-члени ЄС і зростаючу кількість третіх країн.

Євроюст надає допомогу в широкому спектрі розслідувань. Кожна справа відрізняється від інших і вимагає індивідуального підходу. Часто прокурори повинні діяти негайно, щоб знайти і затримати підозрюваних. У таких випадках національні органи влади можуть покладатися на унікальні послуги Євроюсту за викликом, наприклад, сприяючи швидкому виконанню європейського ордеру на арешт (EAW), наказу про заморожування або збору доказів за допомогою європейського ордеру на розслідування (EIO).

На сьогодні виділяються такі інструменти міжнародного судового співробітництва у протидії організованим групам та злочинним організаціям:

- 1) повернення активів; 2) європейський ордер на арешт (EAW); 3) спільна слідча група (ССГ); 4) спеціальні слідчі дії; 5) конфлікти юрисдикцій; 6) передача кримінальних проваджень; 7) екстрадиція; 8) контрольовані поставки; 9) бази даних про судимості (європейська інформаційна система судимостей (*ECRIS*)); 10) Європейська судова мережа (EJN); 11) Судовий атлас (Judicial Atlas) Європейської судової мережі; 12) судова бібліотека EJN у кримінальних

провадженнях.

Важливо для України, що, зокрема, через розділ «Співпраця з третіми країнами та судовими мережами» на веб-сайті ЕЈН контактні особи ЕЈН мають онлайн доступ до контактних даних членів цих судових мереж, а також до контактних осіб у країнах, що не є членами ЄС. Таким чином, контактні пункти ЕЈН можуть надавати допомогу національним органам влади і тоді, коли виникає потреба у співпраці за межами ЄС.

Отже, реалізація положень Стратегії боротьби з організованою злочинністю, зокрема з особами, які перебувають у статусі підвищеного злочинного впливу, має активно здійснюватися шляхом: 1) забезпечення дієвого співробітництва з Інтерполом, ЄВРОПОЛОМ та іншими міжнародними партнерами на двосторонній та багатосторонній основі відповідно до національного законодавства і міжнародних договорів; 2) підвищення ефективності співпраці з правоохоронними структурами іноземних держав.

Зазначене досягається винятково шляхом використання всього спектру інструментів міжнародного поліцейського співробітництва на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Олефір В. І. Міжнародне співробітництво у протидії організованій злочинності // Бюлетень з обміну досвідом роботи №157. 2005. С.106–110.
2. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 року № 1126-р // *Урядовий кур'єр* від 19.09.2020. № 183.
3. EU Policy Cycle – EMPACT. URL : <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>
4. Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2022 року № 59 // *Офіційний вісник України* від 11.02.2022 року, № 12. С. 351, ст. 660.

Фархад ФАРХАДОВ,
аспірант Національної академії
внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ПРИВЛАСНЕННЮ, РОЗТРАТІ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Аналіз результатів оперативно-розшукової профілактики привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем свідчить про низку суттєвих недоліків, притаманних роботі